

Miért igaz?

Egyetemisták vitája a Szentírás
radikális tévedhetetlenségéről

SZERKESZTETTE
FABINY TIBOR

MIÉRT IGAZ?

EGYETEMISTÁK VITÁJA
A SZENTÍRÁS RADIKÁLIS
TÉVEDHETETLENSÉGÉRŐL

SZERKESZTETTE:
FABINY TIBOR

Hermeneutikai Kutatóközpont
Budapest, 2023

© Fabiny Tibor, 2023
© Hermeneutikai Kutatóközpont, 2023

Olvasószerkesztő
Blázy Márta

Technikai szerkesztő
M. Pintér Tibor

Borító
M. Pintér Tibor

A kiadvány megjelenését támogatta a Károli Gáspár Református Egyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Karának *Protestáns fundamentalizmus
történeti és teológiai vizsgálata* című projektje.

ISBN 978-615-82420-0-4
ISSN 1218-3407

Tartalomjegyzék

Előszó.....	7
1. Inspiráció vagy információ?	9
2. Mert meg van írva?	40
3. Hozzászólások a magyar egyetemista leveleihez	54
4. Chicagói nyilatkozat a Szentírás tévedhetetlenségéről (1978)	65
5. Hozzászólások a Chicagói nyilatkozathoz	70
6. Ami örök, és ami változik	104
7. Azért van megírva, mert igaz!	110
Függelék 1. Több mint tévedhetetlen	112
Függelék 2. In 5,39 különféle fordításai	113
Függelék 3. A Chicagói nyilatkozat angol és magyar nyelven ...	116
Függelék 4. A Szentírás dicsérete (1547)	130

szöveg nem civakodásra hívja az olvasókat, hanem alázattal és szeretettel fűszerezett párbeszédre.

Az összefoglaló öt pontba egyesíti a cikkelyeket. Az elsőben a Szentháromság három személyét helyezi el a Szentírással való kapcsolatuk alapján. A második pont szerint Isten saját Igéje tévedhetetlen és isteni tekintéllyel rendelkezik. A harmadik pont a Szentlélek szerepét emeli ki, egyszerre tartják úgy, hogy egyszerre hitelesíti, illetve egyszerre nyitja meg elménket a különböző jelentések megértéséhez. A negyedik pontban kijelentik, hogy a Szentírás minden tanításában hibáktól és tévedésektől mentes. Az ötödik, és egyben utolsó pontban a hangsúlyt a teljes isteni tévedhetetlenségre helyezik, hiszen ha ezt egy pillanatra is figyelmen kívül hagynánk, a Szentírás tekintélye is sérülne.

Az állító és tagadó cikkelyek a következőképpen helyezik elénk a fő dilemmákat:

A Szentírást Isten hiteles Igéjeként fogadják el, és cáfolják azt, hogy a tekintély iránya emberi környezetből fakadna. Egy felvetésem lenne, hogyha a földön egyetlen ember sem adna a Szentírás szavaira, egyáltalán nem foglalkozna vele, akkor is önmagában lenne tekintélye?

Egy másik cikkelyben állítják, hogy Isten a nyelvet használta kijelentő eszközként. Nagyon fontos, hogy ez a nyelv nem válik kevésbé alkalmassá a teremtményi mivoltunk miatt, illetve a bűneink sem hiúsították meg Isten ihlető munkáját. Mi hatással vagyunk akkor a nyelvre? Vagy a nyelv pont, hogy formáló hatással van ránk? A nyelv független az embertől, önálló életet él?

Az ihletettség egy olyan munka volt, melyben Isten embereket hívott el szerzőnek, hogy rajtuk keresztül a saját isteni lelkével nekünk adja az igéjét. Fontos, hogy az ihletettség semmiképp sem lehet simán emberi intuíció. Hogyan tudom ketté szedni a szerzőt és az ihletet? Miben nyilvánul meg az ihletettség?

Az Általa kiválasztott szerzők személyiségét hasznosította és semmiképpen nem nyomta el. Így e kettő betartásával választotta ki velük, az Általa szimpatikus szavakat. Isteni és emberi akarat ennyire megegyezne? Létezhet az, hogy az ihletettség hatására nem kerülünk vargabetűk hálójába?

A tévedhetetlenséget az ihletettséggel kapcsolatos tanítással kötik össze. Fontos, hogy Jézus tanításai a Szentírásról nem kérdője-

leződnek meg attól a tényről, hogy Jézus emberi mivolta, és ebből fakadó természetes korlátai kétségeket ébreszthetnek az emberben. Jézus embersége miben változtatná meg szavait? Miért vetődik fel egyáltalán ez a kérdés?

A Szentlélek tesz bizonyosságot a Szentírásról, és ez a munka nem mond ellent a Szentírásnak, illetve nem működhet tőle elszigetelten. Ez a munka hogyan érzékelhető? Mérhető? Hogyan hitelesedik az emberek számára? Kell-e egyáltalán ehhez az, hogy az emberek felől ez érzékelve legyen?

Tévedhetetlenség, hibátlanság nagyszavak, amelyek egyszerre magukba foglalnak egy tagadást. Nem téved, nincs benne hiba. De fontos, hogy ezek nem abban a fogalomban értetendők, ahogyan a hétköznapiakban használjuk, mert nem amiatt hibátlan, mert ne-hogy lenne benne nyelvtani, logikai vagy éppen fogalmazási hiba, hanem amiatt, mert ez Istentől van. Vagyis nem úgy van a sorrend, hogy valamit megvizsgálók, felfedezem, hogy hibátlan, majd arra következtetek, hogy ez Istentől van. Hanem tudom, hogy ez Istentől van, tehát tökéletes. Rettentő nehéz emberi mértékek szerint mindezeket felfogni, megérteni, de azt gondolom, hogy az irat talán túl nagy hangsúlyt fektet az ihletettség körüljárására, úgyhogy közben nem feltétlen jut közelebb hozzá, sőt elindul más irányokba. Bár az állítás majd egy tagadástematika, segít jól körülhatárolni, hogy mely keretek között mozoghat az állított gondolat. Ha az ember már körülbelül megállapítja, hogy mire mond igent és mire nem, akkor utána könnyebb megtalálni az álláspontját.

VERES ÁBEL

A Chicagói Nyilatkozat háttérének motivációi minden keresztyén számára alapvető kérdéseket vetnek fel. A protestáns teológia és a protestáns felekezetek gyülekezetei számára esszenciális problémakör a *Schriftprinzip* válsága, mely a modern kultúrában a Szentírás devalválódásával komoly problémát jelent, éppen ezt ismerték fel helyesen a nyilatkozatot aláírók. Fontos megemlítenünk, hogy ez a kérdés nem egyedül a 20. és 21. századi keresztyéneké, hanem egy az egyháztörténelmen végighúzódó problémával állunk szemben. Mondhatnánk azt is, hogy már Ágoston is foglalkozott a „té-

vedhetetlenség” kérdésével: „Én ugyanis teljesen katasztrofálisnak tartanám azt hinni, hogy hazugság van a szent könyvekben, vagyis hogy azok az emberek, akik nekünk adták és leírták ezt a Szentírást, hazudtak a könyveikben.”⁴; a 19–20. században szolgáló lelkipásztorok pedig szintén találkoztak a Biblia világának idegenségével az industrializált lakosság körében. Remekül példázza ezt Karl Barth 1917-ben, a leutwili templomban elmondott *Az új világ a Bibliában* (*Die neue Welt in der Bibel*) című előadása, amely a gyülekezeti tagok számára kívánja bemutatni a Szentírás üzenetének egzisztenciális, világunkat megújító másságát. Ezt a másságot így mutatta be Barth: „a Bibliában ott van egy új világ, Isten világa.”⁵ A Szentírás világa és annak ismerete alapvető kérdés a vidéki svájci református gyülekezetnek, mert a Szentírás világának ismerete a valóság ismerete. „Tehát ez áll a Bibliában: egy új világ! Isten! Isten uralma! Isten dicsősége! Isten felfoghatatlan szeretete! Nem emberi történelem, hanem Isten történelme. Nem emberi erények, hanem annak erényei, aki elhívott minket a sötétségből az Ő csodálatos világosságába! Nem emberi szempontok, hanem Isten szempontja!”⁶

A barthi képek jól kiemelik, amit a Chicagói Nyilatkozat aláíróival együtt megvallhatunk, miszerint a „Szentírás tekintélye kulcskérdés a keresztyén egyház számára” a jelen korban, illetve hogy a Biblia Isten által ihletett, és ennek következtében Isten Igéjének egy formája, ezért egyetértésben állíthatjuk, hogy ha a Biblia szól, maga Isten szólal meg. De a képek arra is rámutatnak, hogy mi az, ami hiányossága vagy hibája a nyilatkozatnak, ugyanis a jelenben Isten történelmét a saját történelmünkkel kell ütköztetnünk, ellenben az apostolokkal, akik számára az emberi történelem és az Isten történelme Krisztusban kézzelfoghatóan egybeforrt. Éppen ezért el kell utasítanunk, hogy „minden korban” kulcskérdés volt a Szentírás tekintélye. Ha ezt nem tennénk meg, akkor először a tévedhetetlenség fejlődését kellene bemutatnunk, amely a Tórától az Újszövetség irataira is kiterjedt, így pedig a Septuaginta ősegyházi

⁴ Aurelius Augustinus: Letter 28. In: *The Works of Saint Augustine. A translation for the 21st Century, Letters 1–99*. II/1. New York, 2001, New City Press 2001. 92–93.

⁵ Karl Barth: Vorträge und kleinere Arbeiten 1914–1921. In: Karl Barth *Gesamtausgabe*. III/48. Zürich, 2012, Theologischer Verlag Zürich. 323.

⁶ Uo. 337.

használatát és tekintélyét is meg kellene vizsgálnunk; ez viszont azt is magával vonná, hogy az ősegyház „Bibliájának” definiálásakor komoly nehézségekbe ütköznénk. Másodszor megütköztető állítás az apostoli korra (amikor az Ige testben volt jelen) rávetíteni a modern kor (vagy a második generációs keresztyének) Szentírás tekintélyével kapcsolatos kérdéseit. Amennyiben „minden” korra szeretnénk kiterjeszteni a tévedhetetlenség és a Biblia tekintélyének főhangsúlyát, fel kell vázolnunk az apostoli tanítást a Biblia tévedhetetlenségéről. Ha a tévedhetetlenség alatt egyszerűen azt értjük, hogy az egész Szentírás igaz, akkor az egyház tanítóival mind egyetértésben vagyunk. Ugyanakkor azt is komolyan kell vennünk, hogy a „hazugságtól” és hamisságtól mentes Szentírás fenntartása különféle doktrínák megvallása mellett érvényesült Isten természetéről, a Szentháromságról, az igazságról és a Biblia értelmezéséről. Ez azt jelenti, hogy az egyházatyák, mint például Órigenész, Ambrus és Ágoston mind vallották a Szentírás igaz és tévedésmentes voltát, de mindezt olyan filozófiai, hermeneutikai és teológiai alapvetésekkel tették, amelyek lehetőséget biztosítottak a Szentírás spirituális és allegorikus értelmezésére. Az említett egyházatyák – és mellettük többen – a spirituális és allegorikus értelmezés javára gyakran lefokozták, sőt többször el is vetették a betű szerinti értelmezést. Éppen ezért fontos feltennünk a kérdést a Szentírás tekintélyének védelmében: az említett egyházatyák közül ki írta alá a Szentírás tévedhetetlenségének „ortodox nyilatkozatát”, úgy, ahogyan az a Chicagói Nyilatkozatban élénk kerül? Vagy a 21. századi ember a Szentírás értelmezésében is annyit fejlődött volna, hogy lenézheti és degradálhatja a korai teológusokat? Fontos ezekre a kérdésekre választ adnunk, mert az egyház nem egyedül a miénk és kortársainké, hanem komoly szövetségi láncolat kapcsol össze bennünket a teremtetéstől egészen az új teremtetésig.

Továbbá eltérést érzékelhetünk az emberi szempontok és az Isten szempontja közötti megkülönböztetésben. Amennyiben a Szentírásban „hinnünk” és azt „magunkhoz ölelnünk kell [kiemelés tőlem], mint Isten zálogát mindenben, amit megígér”, akkor komoly emberi előfeltevéseket szabunk annak megismeréséhez. A nyilatkozattal egyetértésben nem mindegy, hogy hogyan olvassuk és hallgatjuk a Szentírást, de fontos hangsúlyoznunk, hogy a Bibliát

nem emberi keretek teszik Isten Igéjévé. Éppen ezért, a Szentírás tévedhetetlenségének túlhangsúlyozása negatív végkimenetelű lehet a misszióra nézve, ugyanis az Istennel való találkozás nem az előfeltevésekben, hanem az Ige meghallásának kereteket és előfeltevéseket szétfeszítő folyamatában rejlik. Erre felel a nyilatkozat 3. cikkelye, miszerint „az írott Íge egészében Isten által adott kijelentés”, azonban a nyilatkozat tagadja, hogy „a Biblia pusztán csak bizonyágtétel a kijelentéshez, vagy csak a találkozás során válik kijelentéssé, vagy hogy érvényessége az emberek reagálásától függ.” Az állítás helytálló, az írott Ige egészében Isten általi kijelentés, de a tagadás redukáló megfogalmazása az Isten általi kijelentést a Biblia lapjaira sűríti. Tehát Isten kijelentését mint nyomtatott papírt vehetjük a kezünkbe, ez pedig újra az emberi szempontoknak kedvez, mivel az ember így mintegy objektivizálva kívánja Isten kijelentését birtokolni. Érthető a nyilatkozat szándéka, miszerint szeretné a szubjektív hitet objektív külső vonatkoztatási ponttal alátámasztani, ugyanis így valósulhat meg, hogy hitünk rajtunk kívül álló valóságra, azaz Krisztusra irányuljon. De éppen a Szentírás az, amely „külső” és „ekszztatikus” irányba tereli az egyházat, mivel maga a Szentírás úgy alapozza meg a külső vonatkoztatási ponttal való kapcsolatot, hogy az egyházon kívülről érkező Igeként „feltöri” az egyházat.⁷ Az Ige ilyesfajta aktív jelenléte persze nem jelenti azt, hogy új kinyilatkoztatásban lenne részünk. A Chicagói Nyilatkozat helyesen világít rá arra, hogy Isten „világhoz szóló Igéjét Jézus Krisztusról az apostolok elmondták és megmagyarázták, a kijelentésszerű üzenetek sora véget ért. Ettől kezdve az egyháznak a szerint kellett élnie és ismernie Istent, amit addig elmondott, mégpedig minden időre mondott el.” Ez a befejezettség azonban nem a Biblia zártságából következik, hanem az Atya Jézus Krisztusban való végleges kijelentéséből, akivel az Ige olvasója napról napra személyesen találkozhat a Szentlélek betűt Igévé formáló jelenlétében (egyetértésben a 17. cikkellyel). Ezen gondolatok mentén tehát a 17. cikkely megállapítása az alábbi korrigálásra szorul: „Állítjuk, hogy a Szentlélek tesz bizonyágot

⁷ John Webster: *Holy Scripture. A Dogmatic Sketch*. Cambridge, 2003, Cambridge University Press. 45–46. A kívülről érkező Ige képét vö. „A Nagy Inkvizitor Legendájával” in. Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij: *Karamazov testvérek*. I. köt., ford. Makai Imre, Budapest, 1977, Európa. 310–332.

[Jézus Krisztusról], ezáltal biztosítván a hívőket Isten írott Igéjének a megbízhatóságáról. Tagadjuk, hogy a Szentlélek eme bizonyágtétele a Szentírástól elszigetelten, vagy azzal ellentétesen működne.” A testté lett Igéről való bizonyágtétel tehát az, ami az írott Igét elevenné teszi, élénk tárva mind az Ó- mind az Újszövetség hermeneutikai kulcsát: Jézus Krisztust.